

PROF. DR. SEVİM GÖRGÜN İLE AKADEMİK VE ÖZEL YAŞAMI ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Soru: Bundan on yıl önce İstanbul efendisi ile İstanbul hanımefendisi ne demek, kafamda canlandıramadığım bir nitelikti. Sonradan edindiğim izlenim ve gözlemler veya tanıştığım insanlar ki bu konuda şanslıyım, gerçekten böyle bir insan tipinin olduğunu anladım. Şimdi, benim, nezaketi, zerafeti ve düşünceleriyle İstanbul hanımefendisi olarak gördüğüm sayın Sevim GÖRGÜN ile söyleşiye başlıyoruz. Bunun bir geçmişi olmalı. Doğduğunuz yer İstanbul'un neresi; aileniz? Biraz bunlardan söz eder misiniz?

Ben hem baba tarafından hem anne tarafından Alanya'lıyım. Babamın ailesi toprak ağası, anneminki tüccar. Annem Fahriye Görgün İstanbul doğumlu, babamı çok küçük yaşta okuması için İstanbul'a yollamışlar. Diğer bir deyişle ikinci kuşak İstanbulluyum, fakat Alanya ile yakın ilişkilerim hala devam eder. Bunda babamın Alanya'yı çok sevmesinin ve akrabalarımın önemli bir kısmının halen Alanya'da oturmasının büyük rolü var. Cağaloğlu'nda Vefa apartmanında doğmuşum, o bina hala duruyor zannediyorum. Beşiktaş'ta ve Arnavutköy'de büyüdüm.

Babam Arif Rüştü Görgün İstanbul Erkek Lisesini (o zamanki ismi ile İstanbul İdadisi) bitiriyor ve öğrenimine Avrupa'da devam etmek istiyor. Babası çok küçük yaşta öldüğü için mal varlığını amcası kontrol ediyor. Amcası müsaade etmediğinden bu arzusunu gerçekleştiremiyor. O da edebiyat hocası oluyor, ilkin Denizli'de sonra İstanbul'da çalışıyor.

Annemin ilkokuldan sonra okumasına babasının bütün ısrarlarına rağmen oldukça tutucu bir insan olan annesi izin vermiyor. Dedem bu arzusunu gerçekleştirilmeyi ancak en küçük kızında başarabiliyor. Teyzem Lütfiye Rüştü Irmak ilkin Arnavutköy Kız Kolejini, sonra İstanbul Üniversitesi Biyoloji Bölümünü bitiriyor ve akademik hayatı seçiyor. Çok genç yaşta onu kaybettik. O zaman botanik doçentiydi.

İki kız kardeşim var, Güner Çilesiz ve Oya Boyla. Benim bir küçüğüm Güner İktisat Fakültesinde öğretim görevlisi, en küçüğümüz Oya Mimar Sinan Üniversitesinde profesör.

Annemle babam İstanbul'da tanışıp evlenmişler. Ninem aydan aya para alan bir kişiye kızını vermeyeceğini söyleyince, babam çok sevdiği öğretmenlikten ayrılıp dedeme

ortak olmuş. İthalat ihracatla uğraştıklarından 1928 bunalımından büyük zarar görmüşler. Dedem yaşlı, babamsa ticareten hiç anlamadığından ortaklık sona ermiş. Babam öğretmenliğe dönmek istemiş ancak Anadolu'ya tayini çıkınca, çocuklarını İstanbul'da yetiştirmek istediğinden kabul etmeyerek Tekelde (o zamanki ismi ile İnhisarlarda) çalışmaya başlamış. Oradan emekli oldu ve emekli olduktan çok kısa bir süre sonra 1957'de öldü.

Soru: Çocukluğunuz...

Geçmişe bakınca oldukça güzel bir çocukluğum olduğunu düşünüyorum. Çocukluğum Beşiktaş'ta Akaretler'de geçti. Okula Akaretler'de 38. ilkokulda başladım. Okulun bahçesini, yanlış hatırlamıyorsam, Beşiktaş kulübü ile paylaşırdık. Beşinci sınıfta iken bizi 19. İllkokula naklettiler. 19. ilkokul Kabataş Lisesi yakınlarında harap bir saray yavrusu idi.

Akaretler'de otururken saraylıları tanıdık. Dolmabahçe Sarayının bahçesinde şimdi Swiss otelin bulunduğu yerde evler vardı ve orada saraylı emektarlar otururdu. Onların bize çok garip gelen saraylı şivesi hala kulağımda. Özellikle harem ağaları siyah takım elbiseleri ve kırmızı fesleri ile bize çok ilginç gelirdi.

Annemin ve babamın bize karşı tutumu sevecen ve hoşgörülüydü. Bazı kurallar koymuşlardı. En başta yaramazlık yapmamak, bu aslında Güner'le didişmemek anlamına gelirdi. Oya aramıza daha sonra katıldığı için onunla didişmek için pek fırsat olmadı. Bize uygun olanlar dışındaki yayınları okumamak diğer bir kuraldı. Bir başkası sokakta oynamamak ve satılan abur cuburları almamaktı. Vişnezade parkına denetim altında gitmeye iznimiz vardı.

Oldukça kısıtlayıcı gözükken bu kurallara rağmen çocukluğumuzu yaşadık. Çoğu zaman kuralları çiğnerdik, özellikle Güner'le didişmemek konusunda. Bize yasaklanan kitaplardan ilginç bulduklarımızı okuduk. Yanlış hatırlamıyorsam Yengeç Kitabı başlıklı bir kitap vardı. Çocuk terbiyesi üzerine yazılmıştı. Güner'le onu ezberlemiştik. Annem o kitaptaki yöntemleri uygulamaya kalktığında birbirimize bakar çaktırmadan gülümserdik. Yıllar sonra Milli Birlik Komitesi'nin gündeme getirdiği Beyaz Zambaklar Memleketi'ni de bu dönemde okuduk. Annem ve teyzem kitap hakkında tartıştıkları için merak etmiştik. Doğal olarak pek de ilginç bulmadık. Vişnezade parkından Taşlığa (Swiss Otelin bulunduğu yer) kaçardık, kısa süre için de olsa. İşi çok ileri götürmezsek, yakalandığımızda genellikle hafif bir azar ya da nasihatle durumu atlatırdık.

Yazları Biga'ya giderdik. Orada çok daha özgürdük. Ev büyüktü, kapısı bol bir bahçe ve akraba çocukları olduğundan bizi kontrol etmek oldukça güçtü. Evin önünden geçen elli metrelik sokakta oynamamıza izin vardı, yan sokaklarda kısa gezintiler, komşulara kaçamak ziyaretler de mümkündü.

Riayet etmek zorunda olduğumuz bir kural birbirimizi büyüklere şikayet etmemekti, çünkü amaç gerçekleşmezdi. Hem şikayet eden, hem de edilen azarlanırdı. Böylece sorunları kendi yöntemlerimizle çözmeyi öğrendik. Akraba çocuklarını, arkadaşları ya da öğretmenleri şikayette de aynı durum söz konusuydu. Eğer durumu çok sağlam verilerle kanıtlamazsak azarı biz işitirdik.

Okulda başarıya gelince, ailenin etkisi ile eğitimi yemek yemek, uyumak gibi doğal bir eylem olarak kabul etmiştik. Okumamıza çok önem verildiği halde eli yüzü düzgün bir karnе getirmek yeterliydi. Güner'in karnesi her zaman benimkinden çok iyi olurdu, ama bana hiçbir zaman o örnek gösterilerek baskı yapılmadı. Dördüncü sınıftaydım, bir aritmetik problemini hiç kimse çözemedi. Bize ibret olsun diye öğretmenimiz henüz birinci sınıfta olan Güner'i getirdi, o çözdü ve ben çok öfkelenim. Hatırlamıyorum ama herhalde ondan acısını evde çıkarmışımıdır. Kolejde de bu durum devam etti. Benim bazen iyi bazen iyice karnelerimle Güner'in parlak karneleri aynı tepkiyi alırdı.

Soru: Ailenizin Atatürk ve devrimlerine karşı tutumları nasıldı?

Atatürk'e gerek asker gerek devlet adamı olarak büyük bir minnettarlık ve saygı duyarlardı. Özellikle annemin ailesi savaşın bütün dehşetini yaşamıştı. Çocukluğumda bununla ilgili bir çok anı dinledim. Dedem çiftçilik ve zahire ticareti yaptığı için çoğu zaman çiftliklerin olduğu Biga'da oturuyorlardı. Biga'yı hem Yunanlıların hem de Aznavurun çeteleri çevirmişti. Dedem İngilizler ve Yunanlılar tarafından hapsedilmiş. Ninem, annem ve teyzelerim büyük güçlüklerle İstanbul'a kaçabilmişler. Türkler Biga'yı ele geçirince dedem İstanbul'a geliyor fakat Kuvva-i Milliyeci olarak tekrar tutuklanıyor ve bir süre Bekirağa bölüğünde yatıyor. Bu dönemde babam ise Ankara'da. Atatürk'ün ölümü bütün aile için şok oldu. Ben beşinci sınıftaydım ve sınıfca katafalkın önünden geçtik. Babam, annem ve teyzem de merasime katıldılar.

Devrimleri benimsemişlerdi, çünkü onların dünya görüşüne ve değer yargılarına uygundu. Ancak bizim evde aşırı Kemalist bir tutum yoktu. Diğer konular gibi Atatürk döneminin bazı uygulamaları da tartışılabilirdi. Değerlendirmeleri dengeliydi. Örneğin babam diğer dernekler kapatıldığı için Halkevlerini hiç benimsemedi. Bizim Halkevine gitmemizi yasaklamadı ama herhalde onun tutumunun etkisiyle ben Halkevine hiç gitmedim. Oysa benim yaşlılarımın çoğunun yetişmesinde Halkevlerindeki etkinliklerin önemli rolü olmuştur. Herhalde bunda Kolejin formel eğitim dışı etkinlikleri bakımından çok zengin oluşu ve Arnavutköy'de Halkevi bulunmayışı da rol oynadı.

Soru: Kolej yılları...

Bizimle ilgili kararlarda çoğu zaman görüşümüz alınırdı, uygulanmasa da. Ailemin beni Arnavutköy Kız Kolejine (bu günkü ismi ile Robert Kolej), bana hiç danışmadan yollamaya karar vermesine bir hayli içerlemiştim. Ben arkadaşlarımla birlikte Beşiktaş Kız

Ortaya gitmek istiyordum. Arnavutköy'e taşındık. Kolejdeki ilk yılıma hala bir karabasan gibi hatırlarım. Beşiktaş'ı ve arkadaşlarımı çok özliyordum. Okulu ise hiç sevmemiştim. Sabahtan akşama kadar İngilizce öğrenmek çok sıkıcıydı. İkinci yıl ders konuları çeşitlendi ve Koleji sevmeye başladım.

Soru: 2. Dünya Savaşı'nı nasıl anımsıyorsunuz?

Kolej yılları ile ilgili anılarım İkinci Dünya Savaşı ile olanlarla örtüşür. Savaşın ilk yıllarında olayın önemini tam olarak kavrayamayacak kadar küçüktüm. Beni ilgilendiren karartmanın ve kıtlıkların yaşamımızı olumsuz yönde etkilemesiydi. Bir de Nürettin Artam'ın Radyo gazetesini ve ajans haberleri kaçırmamak için ayarlanan yemek düzeni. Bir Almancılar vardı, bir de diğerleri. Bizim aile kesinkes diğer gruba dahildi. Babamın İtalyanların Habeşistan'ı işgal ettiği zamanki öfkesini hala hatırlarım. Teyzem yoluyla İngiliz basınına yakından izliyorduk. Biga ve Alanya'dan yiyecek desteği almamıza rağmen kıtlıklar, artan fiyatlar ve iki çocuğu kolejde okutmanın maliyeti, babam memur olduğu için bizim evin refahını olumsuz yönde etkiledi. Beni en çok etkileyen olay İstanbul'un boşaltılması oldu. Evi boşaltıp, eşyalarımızı bir ahabap evine bırakıp, annem, Güner, Oya ve ben Biga'ya gittik. Babam ve Lütfiye teyzem çalıştıkları için doğal olarak İstanbul'da kaldılar. Ailenin bölünmesi ve yaz tatillerinde çok sevinerek gittiğim Biga'da sürekli kalma olasılığı beni çok tedirgin etmişti.

Zamanla kıtlıklarla yaşamaya alıştık, kimse karartmayı pek ciddiye almaz olmuştu. Zaten benim için önemli olan Kolej ve Arnavutköy yazları idi. Kolejde iyi bir öğrenciydim. Sevdiğim derslere çalışır, diğerlerini derste öğrendiğimle idare ederdim. Beni en çok ilgilendiren Kolej'in çok zengin kitaplığıydı. Sabahları çok erken kalkar başta roman olmak üzere ne bulursam okurdum. Evdekiler beni ders çalışıyor zannederlerdi, daha doğrusu uykumdan roman vesaire için fedakarlık etmemi hoş karşılamayacaklarından bunu onlardan saklardım. Karne gelince bu gayrete bu notlar diye biraz telaşlandıklarını hissederdim.

Şimdi düşünüyorum da Arnavutköy'de o dönemde yaşamak çok büyük bir ayrıcalıkmış. Önümüz deniz arkamız koru ve bahçeydi. İncir, manolya, at kestanesi ve erguvan ağaçları; tepelerde (şimdiki Ulus) çilek bahçeleri vardı. Geceleri etrafı hanımeli, yasemin, ilk yaz da bütün köyü çilek kokuları sarardı. Arnavutköy rum, ermeni, musevi ve müslümanların uyum içinde yaşadığı kozmopolit bir köydü. Herkes birbirini tanırdı. Din ayrımı yapmaksızın birbirimizin bayramını kutlar, düğününe, cenazesine iştirak ederdik. Bu düzen 6-7 Eylül olaylarından sonra bozulmaya başladı ve Arnavutköy'ün nüfus yapısı giderek değişti.

Soru: İktisat Fakültesini niye seçtiniz?

Ben hem Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümüne hem de İktisat Fakültesine yazıldım. O zamanlar sınav olmadığı gibi bu da mümkündü. Kolejdeki resim hocamız Ali

Sami Boyar'dı. Benim yetenekli olduğuma karar verdi ve bir süre yetenekli öğrenciler için açtığı özel kurslara devam ettim. Kolejde iktisat okumuş ve çok sevmiştim. Sınava girip resim bölümüne kabul edildğim halde başarısız bir ressam olma riskini göze alamadığım için Akademiden vazgeçip İktisat Fakültesine devam etmeye karar verdim.

Soru: Üniversitede öğrencilik yıllarınızdan sözeder misiniz?

İlk yıl çok iyi bir öğrenci oldum. Hatta Profesör Şükrü Baban beni çağırıp ilerde akademik kariyere katılmak isteyip istemeyeceğimi sordu. İkinci yıl bütün ağırlığı ile hukuk dersleri başladı. Dersleri hukuk öğrencileri ile birlikte alıyorduk ve aynı kitaplardan sorumluyduk. Hukuk derslerinden hiç hoşlanmamıştım. Bunda özellikle bir lugat kalınlığında olan idare hukuku kitabı rol oynadı. İktisat derslerini de yadırgadım. O dönemde İktisat Fakültesinde Alman hocaların Kıta Avrupasından aktardığı betimsel ve kurumsal yaklaşım geçerliydi ve benim kolejde okuduğum çözümsel Anglosakson yaklaşımından çok farklıydı. Derslerine büyük bir zevkle devam ettiğim hocalarım da vardı. Örneğin Prof. Şükrü Baban, Ömer Lütfü Barkan ve Refii Şükrü Suvla gibi. Ancak zamanımın büyük çoğunluğu Fakülte koridorlarında ve sinemalarda geçiyordu. Sonraları Fakülteye uyum sağlamak için daha fazla gayret sarfetmediğime pişman oldum, eminim derslere devam etseydim daha geniş bir görüş açım olurdu.

Başarısız bir öğrenci olmamın diğer bir sebebi Kolej ve Arnavutköy'ün dar çerçevesinde yetişmiş olmamdı. Arnavutköy arkadaşlarımdan hemen hemen hepsi kolejliydi ve ailede altı kolejli vardı. Teyzem, kardeşlerim, teyze çocukları. Çok sonraları bu gruba yeğenlerimden biri de katıldı. Ancak Anadolu kökenli bir aile olmamız, özellikle babamın etkisi bizi "tipik bir kolejli" olmaktan korudu.

Dördüncü sınıfa geldiğimde İdare Hukuku dahil hukuk derslerinin birçoğunu verememiştim. Dördüncü sınıf sınavlarımı verebilmem için bunları temizlemem gerekiyordu. Kolejde kütüphaneye yardımcı arandığımı öğrendim ve hemen gidip müracaat ettim. Bütün boş zamanlarımı orada geçirdiğim için beni tanıyorlardı ve işe aldılar. Bu kararıma annem ve babam çok üzüldü ama itiraz etmediler. Arasına sınavlara giriyordum. Bu arada İdare Hukukunu da verdim. Üniversite arkadaşlarım benim Fakülteyi bitirmem için ellerinden geleni yapıyorlardı. Rahmetli Demir Demirgil asistan olmuştu, bir gün eve gelip iktisat notları bırakmış. O gece anneme Fakülteyi bitireceğime dair, pek de tutmak niyetinde olmadığım bir söz verdim. Ertesi gün annem öldü. O sözü tutup gece gündüz çalışarak mezun oldum.

Soru: Akademik kariyeri neden seçtiniz?

İnanmayacaksınız ama davet edildim. O günkü Dekan Refii Şükrü Hocadan bir mektup aldım, beni görmek istiyordu. İlk düşüncem listede bir yanlışlık olduğu ve oldukça tartışmalı geçen sözlü genel iktisat sınavından kaldığım oldu. Refii Bey bana maliye

kürsüsünde asistanlık teklif edince çok şaşırđım. Diplomamı hala almadım ama not ortalamamın ancak orta olduğunu biliyordum. Meselenin aslını sonradan öğrendim. İşletme Enstitüsünü kurmak üzere Amerika'dan Profesör Stone geliyordu. O dönem mezun olanlar arasında ona tercümanlık yapacak kadar İngilizce bilen bendim ve maliye kürsüsünde boş bir asistanlık kadrosu vardı. Kolej kütüphanecilik eğitimi için beni A.B.D.'ye yollamayı planlıyordu fakat kolejde çalışmaktan sıkılmıştım. Refii Beyin teklifini kabul ettim. 1954'te asistan oldum.

Soru: Siz asistan olduğunuzda başka bayan asistan var mıydı?

Hatırladığım kadar Sevim Ülgener, Sabahat Karahasan ve Gülten Kazgan asistandı. Sonra aramıza Aysel Yenel katıldı.

Soru: Doktoranızı A.B.D.'de yaptınız...

Benden bir süre sonra iktisat eğitimlerini İngiltere'de yapmış İbrahim Öngüt ve Oktay Yenel asistan oldular. Onlarla tartışırken ne kadar az iktisat bildiğimi anladım. İbrahim bana Cambridge'de okutulan derslerin ve kitapların listesini verdi. Bir görevim Maliye Enstitüsü kütüphanesini kurmaktı, gerekli kitapların hepsini getirebildim ve büyük bir hevesle çalışmaya başladım. Doktora derslerindeki hocalarımız Prof. Sabri Ülgener, Doç. Besim Üstünel ve Doç. Osman Okyar'ın da iktisat ilmi ile aramın düzelmesinde büyük rolü oldu.

1955'te Fulbright bursuna müracaat ettim ve kazandım. 1956'da Syracuse Üniversitesi, Maxwell School of Political Science gittim. Mecbur olmadığım halde doktora kurslarına kredi için devam ederken, diğer yandan da doktora tezim üzerinde çalışıyordum. İlk yılın sonunda asistanlık teklif ettiler. Doktoramı bitirmek için Türkiye'ye dönmek istediğimi söylediğimde doktoramı orada yapabileceğimi söylediler. Türkiye'de aldığım doktora derslerinden bir kısmını kabul ettiler ve Maxwell School'da mevcut olmayan bazı dersleri almam için Harvard'a yolladılar. Harvard'da Prof. R. Musgrave maliye, R. Baldwin iktisadi gelişme hocam oldu. Bunların dışında Marksist iktisat ve matematik dersleri de alıyordum. İzlediğim program yüklüydü. Harvard'da ilişkiler Maxwell School'dan çok farklıydı. Maxwell School'da hocalarla yakın ilişki, öğrenciler arasında dayanışma ve yardımlaşma vardı. Harvard'da hocalar yanlarına yaklaşılmaması mümkün olmayan birer ilahtı. Sınavda en yüksek notu aldığım ve büyük bir olasılıkla yabancı, yani Türk olduğum için Profesör Musgrave beni birgün odasına çağırdı ve onunla aralıklı da olsa uzun süren bir dostluğumuz oldu. Öğrenciler arasında ise acımasız bir rekabet vardı.

A.B.D.'de öğrencilik yıllarımda çok mutluydum. Hala devam eden dostluklar kurdum fakat Türkiye'yi çok özlemiştim ve bir an evvel dönmek istiyordum. Bunda Amerika'dayken babamı kaybetmemin de rolü oldu. Teyzem hastaydı, hem onu hem de kardeşlerimi merak ediyordum. O günlerde Türkiye ile tek iletişim yolu mektuptu. Telefon

etmek hemen hemen imkansızdı. Son sene ders verdim, doktora sınavlarına girdim ve tezi bitirdim. Bu gece gündüz çalışmamı gerektirdi. 1959 başında tezim kabul edildi. Tez konum Klasik ve Keynesci maliye politikası yaklaşımında farklar ve benzerliklerdi. Bu hem Klasik hem de Keynesci iktisadi çok iyi öğrenmemi gerektirdi.

Kürsüm iznimin uzatılmasına müsaade etmediği için istifa etmek zorunda kalmıştım ve kadrom doldurulmuştu. Her zaman saygıyla andığım hocalarım Sabri Ülgener, Orhan Tuna, Refii Şükrü Suvla, Haydar Furgaç'ın gayretleri ile bir kadro aktarıldı ve kürsüye tekrar döndüm. Bu arada maliye kürsüsündeki kadro bir hayli zenginleşmişti. Aramıza Doçent Memduh Yaşa ve Dr. Kenan Bulutoğlu katılmıştı.

1959 yılında Fakülte beni üç ay için Atatürk Üniversitesi'nde görevlendirdi. Döndüğümde öğrenci olayları başladı ve 1960 ihtilali oldu.

Soru: Siyasete bakış açınız nasıldı?

Siyasetle 1960'tan sonra daha bilinçli olarak ilgilenmeye başladım. Bunda üniversite olayları önemli rol oynadı. Süreci başlatan 28 Nisan olaylarını, üniversite bahçesinde Atatürk heykeli etrafında toplanan 25-30 öğrencinin atlı polisler tarafından sürüklenerek götürüldüğünü, izlemiştik. Biz genç asistanlar, hocalarımızın çoğunluğuyla birlikte, öğrencileri yürekten destekliyorduk. Gönüllü olarak şahit yazıldım ve ilk ifademi 27 Mayıs'tan evvel Davutpaşa'da verdim. Planlamada çalışırken Yassıada'da şahitlik yapmaya çağırıldım ve gitmedim. Çünkü askeri iktidarın bazı uygulamaları, özellikle gösterilere birlikte katıldığımız asistan arkadaşlarımın, hocalarımın bazılarının ve aynı kürsüyü paylaştığımız liberal, hoşgörülü ve vatansever bir aydın olan Prof. Memduh Yaşa'nın hiç gerekçe gösterilmeden görevden alınması beni çok olumsuz yönde etkilemişti. Sonunda jandarma gözetiminde Yassıada'ya giderek şahitlik yapmaya mecbur kaldım.

TİP kurulunca TİP'i destekledim çünkü Parlemntoda sol bir partinin bulunmasının gerekli olduğuna inanıyordum. Sayın Bülent Ecevit ve eşini Boston'dayken yakından tanıma fırsatını elde etmiştim, onların isteği üzerine bir süre CHP'ye gayri resmi danışmanlık yaptım.

Siyasi görüşümü özetleyecek olursam, geniş tabanlı bir demokrasiye inanıyorum, yani çeşitli görüşlerin parlemntoda temsil edilmesini gerekli görüyorum ama ben sol partilere oy veririm.

Soru: Planlama deneyiminize gelelim...

Planlamada çalışmaya arkadaşlarım Nejat Erder ve Atilla Karaosmanoğlu'nun tavsiyesi üzerine davet edildim ve Üniversite tarafından görevlendirildim. Görevime gelince, bunu sınırlamak çok güç. Esas işim kısa vadeli planlar, yani bütçe ve KİT yatırımları ve kamu finansmanıydı, ama oradaki diğer uzmanlar gibi ben de ne iş gerekliyse onu yapmaya çalışıyordum. Türkiye ekonomisini ben planlamada öğrendim.

Soru: Planlama'da genellikle üniversite mensuplarının olması, 60 ihtilaline üniversitenin destek vermesinin bir uzantısı mıydı?

Her halde bu da rol oynadı ama en önemli etmen o dönemde Türkiye'de yetişmiş elemanın oldukça az olması ve üniversitelerin saygın bir kurum olarak kabul edilmesiydi. Görevlendirilenler sadece üniversite mensupları değildi. Sayın Demirel ve Sayın Özal da o dönemde planlamada çalıştı. Uygulamadan gelen diğer uzmanlar da vardı ve onların Türkiye ekonomisi hakkındaki bilgisi bizlerden çok daha fazlaydı. Planı hazırlarken sayısal veri noksanı en büyük sorunumuz oldu. Milli gelir serileri 1950'den sonra yayınlanmaya başlamıştı ancak seri hem yeterince ayrıntılı değildi, hem de pek güvenilir gözüküyordu. Sektörlerle ilgili yayınlanmış bilgiler ise çok sınırlıydı. Veriler hakkında Demirel'in hepimizi hayrete düşüren bir bilgi hazinesi vardı. Karayollarının niteliği ve niceliğinden tutun da üzüm ekili alanların toplam dönümü veya yılda ne kadar şarap üretildiği hakkında bilgi verebiliyordu. Özal ve Ayhan Çilingiroğlu Elektrik Etüt İdaresi'nden Planlamaya gelmişlerdi. Yanlış hatırlamıyorsam Demokrat Parti döneminde orada makro plan hazırlığına başlamak için küçük bir birim kurulmuştu. Danışmanları Tinbergen'di. İsveçli Profesör Tinbergen Birinci Planın hazırlanmasında da danışmanlık görevini yürüttü.

Soru: Yani planlama fikri aslında CHP'nin veya ihtilal yapan askerlerin fikri değildi.

Hatırladığım kadar hayır. O zamanlar planlı kalkınma fikri özellikle Dünya Bankası ve gelişen ülkelere finansman olanağı sağlayan diğer uluslararası kurumlarca büyük kabul görüyor ve Hindistan'ın hazırladığı beş yıllık planlar diğer ülkelere örnek olarak gösteriliyordu. Zannederseniz planlama fikri siyasal iktidardan kaynaklanmayıp 1956 yılında başlayan kriz, bozulan dış ödemeler dengesi ve ithal girdileri darboğazı yüzünden düşen üretim sonucu başvurulmuş uluslararası finansman kurumlarınca empoze edilmişti. Askeri iktidar tarafından, doğal olarak, kolaylıkla benimsendi. Sivil bir iktidar yetkisinin bir plan ile sınırlanmasına her halde büyük bir direnç gösterirdi. Göstermelik olarak hazırlanan fakat uygulanmayan planlar bunu doğruluyor.

Soru: Peki izleyen dönemde İnönü'nün planlamaya karşı tutumu nasıldı?

İnönü planlama fikrini benimsemiş bir liderdi. Hatırlarsanız Birinci ve İkinci Sanayi Planları onun başbakanlığı ve cumhurbaşkanlığı sırasında hazırlanmıştı. Yaşına rağmen yeniliklere açık bir devlet adamıydı. Planlama Teşkilatı'nın çalışmaları ile çok yakından ilgilendi. Hemen hemen her hafta bizle bir toplantı yapar, çalışmalarımız hakkında bilgi alırdı. Kulaklığına benim ses tonum uygun olduğundan çoğu zaman diğer arkadaşların çalışmalarını ve görüşlerini ona ben aktarırdım. Öğrenme arzusu müthişti. Uzun süre muhalefette kaldığı için sorunları ayrıntısı ile bilmiyordu. 1950'lerde bir karma teşebbüs

düzeni ortaya çıkmıştı. O zamanki ismi ile bir iktisadi devlet teşebbüsü özel kişilerle ortaklık kuruyordu. Sermayenin %51'i özel kişilere ait olduğu için kurulan ortaklık iktisadi devlet teşebbüsü sayılmıyordu. İktisadi devlet teşekkülü kendi payına düşen %49'u ödüyor %51'i ise özel kişilere kredi olarak veriyordu. Karma teşebbüslerin tam sayısını hatırlamıyorum, yalnız bunlardan 99 tanesi ortada yoktu. Ne işyeri ne ortak belliydi. Bunu İnönü'ye anlattığım zamanki hayretini hiç unutamam. Habersiz ziyaretleri de olurdu, özellikle akşam üstü ve geceleri. Çalışırken bir de bakarsınız arkanızda İnönü, ne yaptığınızı sorar, sonra çalış evladım der giderdi.

Soru: Koalisyon kurulduktan sonra siyasal iktidarla teknokratlar arası ilişkiler ne yönde gelişti?

Koalisyon hükümetinin Adalet Partisi kanadı planlı iktisat politikasına karşıydı. CHP'nin yoğun gayretine rağmen plan hedeflerini gerçekleştirecek politikaları kabul etmediği gibi, hedeflerin değiştirilmesine de politik çıkarları ile çeliştiği için engelledi. En büyük gürlütü önerdiğimiz vergi gelirlerini artırıcı değişiklikler üzerine koptu. Bizim teklifimizdeki ağırlık araziden alınacak bir vergiydi. Bu tür bir verginin Türkiye'nin o zamanki üretim yapısına çok uygun olduğunu düşünüyorduk. Tarımsal gelirler savaş yıllarında kıtlıklardan dolayı bir hayli yükseldiği gibi Demokrat Parti döneminde uygulanan politikalar, bazı yanlışlara rağmen, tarımsal üretimde oldukça önemli bir verimlilik artışı sağlamıştı. Milli gelir içinde payı yüksek olan bu kesim, hemen hemen tamamıyla vergi dışıydı ve gelişmenin finansmanı için kullanılacak önemli bir kaynaktı. Tarımsal gelirlerin doğrudan vergilendirilmesinin çok güç olacağını düşünerek tarımsal araziye karine alan bir vergiyi öngören bir teklif hazırlamak istedik. Tanınmış İngiliz iktisatçılarından Nicolas Kaldor'u bize yardım etmesi için davet ettik. Sonuçta Kaldor Raporu olarak ün kazanan bir vergi reform planı ortaya çıktı. Bu plan arazi büyüklüğüne göre artan oranlı bir tarımsal gelir vergisini öngörüyordu. Diğer bir amaç arazinin en verimli şekilde kullanılmasıydı, çünkü vergi yükü üretim arttıkça düşüyordu. Böylece vergi, planın diğer amaçlarından biri olan toprak reformu için elverişli bir ortam hazırlıyordu. Çok düşük verimlilikte kullanılan büyük arazilerin, vergi yükü ağır olacağı için, bölünerek satılması kolaylaşacaktı.

Bu sırada İstanbul'da ayrı bir vergi reform komisyonu kuruldu. Onların önerileri vergi sisteminde köklü bir değişiklik içermiyordu, bazı marjinal ayarlamalarla mevcut düzenin devamını öngörüyordu. Yüksek Planlama Kurulu bizim arazi vergisi ve diğer vergi değişiklikleri ile ilgili önerilerimizi tümünden reddederek onların tekliflerini kabul etti.

Soru: Sizce DPT'nin siyasal iktidarla ilişkileri nasıl olmalıdır ve sizden sonra nasıl gelişti?

DPT'nin siyasal sorumluluğu yoktur ve bağımsız bir karar alma organı değildir. Siyasal iktidarın seçtiği strateji çerçevesinde belirlenen hedefleri gerçekleştirecek araçları ve

uygulamaları belirler. Bunun için iktisadi yapıyı açıklayan temel araştırmaları yapması, iktisadi yapıda meydana gelen değişiklikleri izlemesi, iç ve dış koşulları göz önüne alarak iktisadi değişkenlerde, ilerde meydana gelmesi olası değişiklikler hakkında bilimsel tahminler yapması gerekir. Kısacası planlama teşkilatı iktisat politikasında rasyonelliği sağlamakla görevli organdır; iktisat politikasının stratejisini ve amaçlarını belirleyecek olan ise siyasal iktidardır. Eğer siyasal iktidar önerilen politikaları uygulanabilir görmüyorsa ya da uygulanmasını istemiyorsa stratejiyi ayarlaması, hedeflerle ilgili direktiflerini değiştirmesi gerekir. Bu koşullar yerine getirilirse siyasal iktidarla planlama teşkilatı arasında uyumlu bir ilişki oluşur ve iktisat politikasında rasyonellik sağlanır.

Bugün Plan ve Yıllık Programlar Anayasa gereği olduğu için hazırlanan göstermelik belgeler niteliğinde. DPT görevi olan araştırmaları yapıyor mu bilmiyorum, yapıyorsa yayınlamıyor ya da yayınları bizim elimize geçmiyor. Eğer yapıyorsa, bu araştırmaların siyasal iktidarlarca son yıllarda alınan sosyal ve iktisadi politika kararları üzerinde hiç bir etkisi olmadığı kesin.

Soru: Sizce bugün Türkiye'de DPT gerek var mı?

Planlı bir iktisat politikasına gerek var. Diğer bir deyişle uzun dönem hedeflere yönelik aşamalı uygulamaya göre ayarlanmış gerçekçi ve akılcı bir iktisat politikasına. Bu tür bir politikanın belirlenmesi için gerekli bilimsel araştırmaları ve önerileri DPT mi sağlar, yoksa başka bir kurum ya da kurumlar mı, bu bence hiç önemli değil. Gelişmekte olan ülkeler bir yana gelişmiş ülkelerde de iktisat politikasında rasyonellik için gerekli bilgileri ve verileri sağlayan etkin kurumlar var. Örneğin A.B.D.'inde ve bizde liberal ekonomiye klasik örnek olarak gösterilen Japonya ve Güney Kore'de bu tür araştırmaları yapan ve iktisat politikasının belirlenmesinde etkili olan kuruluşlar mevcut. Bunlardan bir kısmı devletten mali destek alan özerk kuruluşlar, bir kısmı vakıf niteliğinde özel kurumlar.

Doğal olarak, ancak siyasal iktidar planlı iktisat politikasına ihtiyaç duyarsa ve bu tür bir politikanın gereği olan disiplini kabul ederse, bu kurumlar işlevini yapar. Türkiye'de bugün planlı bir iktisat politikasına her zamandan fazla ihtiyaç olduğu kesin çünkü Türkiye sosyal ve iktisadi yapıda çok önemli sorunların ortaya çıktığı hızlı bir değişim süreci içinde. Yanlış ve tutarsız iktisat politikaları bu sorunların çok ciddi boyutlara ulaşmasına sebep oldu. Kronik yüksek enflasyon, giderek bozulan gelir bölüşümü, yoğunlaşan bölgesel refah farklılıkları, artan iç ve dış borç stokları bunlardan bazıları. Ancak siyasal iktidarın uzun döneme yönelik disiplinli, gerçekçi ve akılcı bir politikasına ihtiyaç duymadığı da açık. Yıllardır devam eden ve giderek ciddi boyutlara ulaşan enflasyonun sebeplerini bilimsel olarak tanımlayan araştırmalar hala yapılmadı. İktidarın zorunlu gördüğü özelleştirme için tutarlı bir program yok. Gümrük Birliğine katılmamızın iktisadi yararları ve maliyeti ne olacak belirsiz. Sonuç olarak fiyat artışlarını bir ya da iki yılda % 20-30'a indireceğiz gibi gayri ciddi hedefler belirleniyor. Uygulama ise fiyat artışlarını arttırıcı yönde. İktisat

politikası ile ilgili hedefler ve uygulamalar bilimsel temelden yoksun olduğu gibi, bir ayda değil bazen bir günde değiştiği için iktisadi ortamda belirsizliği de artırıyor. Bu durum bugünkü siyasal iktidarın temel stratejisi, piyasa ekonomisinin yönlendirdiği iktisadi düzenin, gerekleri ile de çelişiyor. Özel teşebbüsün rasyonel karar alabilmesi için istikrarlı bir ortama ve iktisat politikasında sürekliliğe ihtiyaç vardır.

Türkiye'nin çözmek zorunda olduğu iktisadi sorunları bilimsel bir çerçeve içinde tanımlayan araştırmaları olmamasının bir diğer sonucu, Türk hükümetinin IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşlar karşısında pazarlık gücünün zayıflaması.

Soru: Temel araştırmaların yapılmasında üniversitelere görev verilmesi gerekmez mi?

Kesin olarak gerekir. Üniversitelerle siyasal iktidar arasındaki ilişkilerde özellikle 1980 sonrası önemli bir kopukluk ortaya çıktı. Öğretim üyeleri değer yargılarına yakın buldukları partilere ve baskı gruplarına danışmanlık yapıyorlar ve üniversiteden izinli olarak devlet kurumlarından önemli görevler üstleniyorlar ve resmi ve özel kurumlar için araştırmalar yapıyorlar. Bu alışagelmış ve yerinde bir uygulama ancak bireysel bir ilişki. Benim kastettiğim kurum olarak üniversitelerle ilişki ve üniversitelerde yapılacak kolektif araştırmalar.

1980 sonrası düzenin getirdiği olumsuz koşullara ve çok sınırlı maddi olanaklara rağmen üniversitelerde Türkiye'nin sorunları ile ilgili objektif grup çalışmaları yapacak bir kapasite mevcut. Araştırmalar yapılıyor ve bazıları olanakları zorlayarak yayımlanıyor. Siyasal iktidar bunlardan yararlanmadığı gibi bunlar hakkında bilgisi olduğunu da zannetmiyorum. Oysa 1950 ve 60'larda bu tür bir ilişki vardı. Örneğin vergi değişikliği tasarıları Maliye kürsüsüne yollanır ve görüş istenirdi.

Zannedersen bu kopukluk diğer disiplinler için de geçerli. Kısacası bilimsel araştırmalar yapan bir kurum olarak üniversite siyasal karar alma sürecinden tamamen dışlanmış durumda.

Soru: Maliye disiplinini seçişinizin kendi iradenizle olmadığını belirttiniz. Seçim size bırakılsaydı seçer miydiniz?

Herhalde o günkü bilgi düzeyimde seçmezdim, çünkü bizim okuduğumuz maliye dersleri kamu kesiminin vergi sistemleri, vergi hukuku, bütçeleme süreci gibi kurumsal yönü ile ilgiliydi. Maliye adeta iktisattan bağımsız bir disiplin olarak kabul ediliyordu. Üniversitelerimizde iktisat bölümünün yanısıra bir de maliye bölümünün olması bu ayırımdan kaynaklanıyor. Bence maliye, iktisat biliminin çok önemli ve geniş kapsamlı bir alt disiplini. Konu kamu kesimi olduğu için kamu yönetimi, siyaset ve hukuk disiplinleriyle de ilgisi var. Benim ilgimi çeken kamu kesimi faaliyetlerinin iktisadi yönü. Maliye disiplini anlayışım ise bir hayli geniş. Bu, büyük ölçüde maliye politikasında uzmanlaşmış

olmamdan kaynaklanıyor çünkü kamu kesimi değişkenlerinde yapılan ayarlamaları iktisat politikasının diğer etmenlerinden soyutlayarak çözümlenmek ve değerlendirmek anlamlı değil. Daha doğrusu iktisat politikasından bağımsız bir maliye politikası olamaz. Kaldı ki maliye disiplini herhangi bir konuda uzmanlaşmak için en azından makro ve mikro teoriyi iyi bilmek gerekiyor.

Sorunuza gelince maliye disiplininin kendi irademle seçmedim ama şimdi bu konuda çalışmaktan çok memnunum. Bence iktisadi olaylar bir gölge ve bu gölgelerin oluşmasında çok sayıda etmen rol oynuyor. Bunlardan biri ve hatta belki de en önemlisi siyasal düzenin yapısı ve onun üst kuruluşu olan devletin aldığı kararlar sonucu oluşan çerçeve. İktisadi olaylar benim deyişimde gölgeler devletin belirlediği koşullara göre oluşuyor. Kaldı ki birçok ülkede toplam kaynakların önemli bir bölümünü bazen yarıya yakın bir kısmını devlet kullanıyor. Kaynakların büyük bir kısmı piyasa ekonomisinde kullanılsa dahi durum değişmiyor. Kamu ekonomisi değişkenlerinin piyasada oluşan kaynak dağılımı üzerindeki etkisi bir yana, para, ücret, dış ticaret politikaları ve doğrudan kontroller gibi devletin piyasaya sayısız müdahale aracı var. İktisadi faaliyetin yasal alt yapısını da siyasal düzen belirliyor ve bunlar liberal iktisadi düzen olarak tanımlanan ortamda da mevcut.

Yanlış anlaşılmasın için burada belirtmemde yarar var. Maliye öğretilerinde kurumsal yapıda çok önemli. Bu disiplini seçen kişinin hiç olmazsa yaşadığı ülkede uygulanan siyasal karar alma ve bütçeleme sürecini, o ülkenin vergi sistemini bilmesi gerekiyor.

Soru: Maliye politikası iktisat biliminin bir alt disiplindir dediniz. Bir de toplumsal ve etik boyutu var değil mi?

İktisat biliminde normatif pozitif ayrımını kastediyorsunuz her halde. Bence iktisat biliminde normatif ve pozitif arası çizgi çok ince. Bunun bir nedeni tek bir iktisat teorisinin değil, iktisadi olayları çözümlen çesitli yaklaşımların olması. Bütün zamanlar için geçerli bir iktisat teorisinin olmaması doğal çünkü iktisadi yapı, kurumlar ve davranışlar sürekli değiştiği için iktisadi olayları belirleyen nedensellik ilişkileri de değişiyor. Ancak aynı zaman dilimi içinde evrenselliği ileri sürülen çesitli yaklaşımlar olabiliyor. Günümüzde üç yaklaşım söz konusu, Yeni Klasikler, Yeni Keynesçiler ve henüz monografilerde incelenen Post-Keynesçiler. Aralarındaki fark ekonominin yapısı ve işleyişi ile ilgili kabullerden kaynaklanıyor. Bunun için pozitif temellere dayanıyor. Ancak her yaklaşım kendi teorik çerçevesine uygun bir iktisadi düzen ve bu düzenin koşullarına göre oluşan bir refah dağılımı içeriyor. Bir yaklaşımın benimsenmesinde teorik yapının gerçeği yansıttığı kısmının ne kadar, içerdiği iktisadi düzen ve refah dağılımının ne kadar rol oynadığını kestirmek oldukça zor.

İktisat politikası ve bunun bir bölümü olan maliye politikası ile ilgili önermeler kabul edilen iktisat teorisi yaklaşımına göre değişiyor ve güçlü normatif öğeler taşıyor.

Uygulamaya yönelik maliye politikası önlemleri ise normatif çünkü hem ağırlık verilen hedefler, hem de alması araçlar arası seçim siyasal tercihleri yansıtıyor.

Soru: Üç yaklaşımdan bahsettiniz. Siz hangisini benimsiyorsunuz ?

Post-Keynesci yaklaşımı. Bence günümüz ekonomilerinin yapısını ve işleyişini gerçeğe en uygun olarak bu yaklaşım açıklıyor. Geleneksel Keynesci Yaklaşımı başından beri basit ve sınırlı bulmuştum. Yeni-Klasiklerin iktisat teorisine bazı önemli katkıları var, ancak ekonominin yapısı ve işleyişi ile ilgili temel kabulleri bence gerçeği yansıtmıyor. Yeni-Keynesçilerin çalışmaları makro teorinin mikro temelleri üzerinde yoğunlaşıyor ve sabit fiyatlı piyasaların yapısı ile ilgili önemli araştırmaları var. Bu Keynesci iktisat teorisinde büyük bir eksikliği gideriyor ancak bulguları tutarlı bir makro çerçeveden henüz yoksun. Post-Keynesci Yaklaşımla ilk tanışmam 1963'de Cambridge Üniversitesi'nde Joan Robinson ve Nicolas Kaldor'un seminerlerinde oldu. O zamanki ismi ile Kalecki Yaklaşımı bana Geleneksel Keynesci Yaklaşımdan daha gelişkin, tutarlı ve gerçekçi geldi. Kanımca Yeni-Keynesçilerin mikro dengelerle ilgili önermeleri ile Post-Keynesçilerin benimsediği makro çerçeve arasında uyum sağlanabilirse gerçekçi ve genel bir kuramsal çerçeve ortaya çıkacak. Post-Keynesci Yaklaşımı temel alan politika önermelerinin toplum refahı üzerindeki etkisinin benim değer yargılarıma uygun olduğunu da belirtmem gerekir. Derslerde Geleneksel Keynesçileri, Yeni-Klasikleri ve Yeni Keynesçileri ve bu yaklaşımlarla ilgili değerlendirmeleri anlatıyorum. Seçim öğrenciye ait.

Soru: 80'li yıllarda arz yanlısı iktisat ve devletin ekonomideki rolünün küçülmesi ağırlık kazandı. Buna koşt olarak Anayasal İktisat gündeme geldi. Buna nasıl bakıyorsunuz?

Anayasal iktisat siyasi çıkarıcılığa ve sorumsuzluğa tepki olarak gelişti. Kamu sektörünün genişlemesinin ve iktisadi kararları parlamentoların yerine bürokrasinin şekillendirmesi de bunda rol oynadı. Bunlar haklı sebepler, ancak anayasal iktisat bunun çözümü değil. Uygulanabilir bir anayasanın mümkün olduğunca basit olması gerekiyor. Esas işlevi temel hak ve özgürlükleri belirleyen bir çerçeve oluşturması. İktisadi yapı ve koşullar çok devingen, sürekli değişiyor. İktisat politikası önlemlerini anayasa ile dondurmanız mümkün değil. Anayasamızda vergi adaleti ve planlı ekonomiyle ilgili hükümler var. İktisat politikasının temel ilkeleri niteliğinde olan bu hükümler uygulanmazken iç ve dış devlet borçlarının üst sınırını, para hacmini, vergi sistemini, faiz haddini, kamu kesiminin büyüklüğünü anayasa ile bağlamanız mümkün mü? Kaldığı bu tür bir uygulama çoğulcu bir demokratik düzenle bağdaşır mı?

Soru: İsterseniz tekrar üniversite ile ilgili anılarımıza dönelim. 1960-80 arası üniversitelerde çok çalkantılı bir dönem yaşandı. Bu dönemle ilgili anılarınız...

1960'dan sonra, özellikle, aydınları kısıtlayan baskılar ve yasakların bir kısmı kalktı. Uluslararası ilişkileri, iktisadi sistemleri ve politikaları Türkiye açısından tartışmak ve eleştirmek için elverişli bir ortam oluştu. Bunun öncülüğünü YÖN dergisi yaptı. Doğal olarak akademik çevreler, özellikle sosyal bilimlerle uğraşanlar, bu olumlu değişikliklerden etkilendiler. 1961 Anayasası üniversitelere bilimsel ve yönetsel özerklik tanıdı. Bu güvencenin de etkisi ile üniversitelerde sorunların daha geniş bir çerçeve içinde açıkça tartışılması, çeşitli almalışıklara göre çözümlenmesi ve farklı görüşlerin yayınlanması mümkün oldu. Muhafazakar çevreler artan özgürlük sonucu ortaya çıkan değişik fikirlerden tedirgin olmaya başlamıştı, ancak 1960'larda karşıt fikirleri savunanlar arasındaki üniversite içi ilişkide genellikle saygı ve hoşgörü hakimdi.

Bu değişiklikten öğrenciler de etkilendi. Üniversite eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili toplantılar düzenlemeye başladılar ve doğal olarak bu toplantılara bazı öğretim üyeleri de katılıyordu. 1960 sonunda öğrenci hareketi nitelik değiştirip anlaşılmaz boyutlara varınca herşey değişti. Bu olaylar hakkında söyleyebileceğim tek şey üniversite içinden değil dışarıdan planlandığı ve yönetildiği, çünkü değişik üniversitelerden binlerce öğrenciyi Merkez binasında toplayıp akıl almaz bir mizansenle forumlar düzenlemeğe ne öğrenci derneklerinin ne de öğretim üyelerinin gücü yeterdi. Birgün bu olayların iç yüzü herhalde açıklanacak.

Bundan sonrası bir sürü acı ve tatsız anı. İktisat Fakültesinde karşıt görüşlü kişilerin giderek hırçınlaşması ve hoşgörünün yerini karşılıklı ithamların alması, İdris Küçükömer ve Sencer Divitçioğlu'nun Profesörler kurulunca kabul edilen profesörlüklerinin, yetkisi olmadığı halde Üniversite Senatosunca red edilmesi sonucu tümenden bozulan Fakülte içi ilişkiler, Profesör Cahit Tütengil ve Profesör Ümit Doğanay'ın öldürülmesi, onların cenazesine katılabilmek için verdiğimiz mücadele, gözaltına alınan öğretim üyeleri, tutuklanan, bombalı saldırılar sonucu ölen öğrenciler, bir kaç öğrenciyle yapılan dersler, sınıftan dışarı çıkartmak zorunda kaldığımız silahlı kişiler, yalnız askerlerin dolaşabildiği Üniversite bahçesi, onların nezaretinde derslere ve yemekhaneye gidebilen öğrenciler, boykotlar ve işgaller.

Soru: Fakülte çevrenizi biraz anlatırmısınız?

Fakülte çevrelerim demek daha doğru. Çoğu bugün hayatta olmayan saygı ile andığım ilkin hocam sonra dostum olan kişiler, özellikle Profesör Sabri Ülgener, Profesör Haydar Furgaç, Profesör Ömer Lütfi Barkan, Profesör Memduh Yaşa, Profesör Bedii Feyzioğlu ve Profesör Tarık Zafer Tunaya.

Bugün özlemle andığım Maliye Enstitüsü çevresi. Bazı kürsülerin aksine Maliye kürsüleri üniversite olaylarından hiç etkilenmedi. Aramızdaki görüş ayrılıklarına rağmen ne akademik ilişkilerimiz, ne de dostluk ilişkilerimiz bozuldu. Bunu büyük ölçüde Profesör Memduh Yaşa ve Profesör Bedii Feyzioğlu'nun tarafsız, hoşgörülü ve uzlaşmacı tutumu sağladı.

Arkadaş çevreme gelince bunu sınırlamak çok güç. İktisat Fakültesi'nin eğitim kadrosu hemen hemen tümüyle Fakülte çıkışlıydı. Bazıları ile arkadaşlığım öğrencilik yıllarına dayanıyordu, bazıları öğrencim olmuştu. Aynı binayı hatta aynı katı paylaştığımız Hukuk Fakültesi'nde de arkadaşlarım vardı. En yakın dost çevrem İdris Küçükömer, Sencer Divitçioğlu ve Hukuk'tan Murat Sarıca ile Kevork Acemoğlu'ydu. Çok tartıştık, ilgilendiğimiz konular iktisat ve siyasetle sınırlı değildi, çok genişti. Temel değer ve ilkelerde birleşiyorduk ama çözümlerde ve yorumlarda aynı çizgide değildik. Tartışmaları ilginç kılan da buydu ve ben onlardan çok şey kazandım. Biraz evvel kitaplığında bulunan ciddi tarih kitaplarının nedenini sordunuz. Tarih, özellikle kendi ülkemizin geçmişi her zaman ilgimi çekti. Bu konuya daha ciddi olarak eğilmeme sebep İdris ve Sencer'dir. Zaman zaman aramıza Oğuz Arı, Nuri Karacan, Gülten Kazgan ve diğer arkadaşlar katılırdı.

Soru: YÖK hakkında düşünceleriniz?

Gerçekte önemli olan YÖK değil. Onu yaratan ve destekleyen anlayış ya da değer yargıları. Basit olacak ama bu anlayış iki ögeye dayanıyor. Bunlardan biri Türkiye'de "aykırı düşünceye yer yoktur", ikincisi üniversiteye gelen öğrenci daha evvel sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlarla hiç ilgilenmemiştir, bunları yaşamamıştır ve bunlara kendince çözüm bulmamıştır. Zararlı fikirleri ona üniversitede öğretim elemanları aşılır. Onun için merkeziyetçi bir yönetim yapısı ile üniversite eğitimini disiplin altına almak gerekir. Ben hem bir aydın hem de öğretim üyesi olarak bu görüşlere karşıyım. Aykırı fikirler yaratıcılığın ve yeni çözümlerin alt yapısıdır. Bunların üniversitelerde tartışılması doğaldır. Öğrenciler üniversiteye gökten inmez. 17-18 yaşında bir genç ülkenin olmasa dahi yaşadığı yörenin sorunlarını bilir, çevresinden, basın, televizyon, dernekler ve partilerden, daha evvel gördüğü eğitimden aldığı bilgilerle bunları değerlendirmiş ve bazı çözümlere ulaşmıştır. Üniversitelerin işlevi beyin yıkamak değil, öğrenciye bilgi aktarmak, daha akılcı yorum ve çözümlere varmasını sağlamaktır.

YÖK'ün getirdiği merkezi yönetim yapısının öngörülen amacını gerçekleştirdiğini hiç zannetmiyorum çünkü bu mümkün değil. Maliyeti ise çok yüksek oldu. Anlamsız gruplaşmalara sebep olarak ilişkileri olumsuz şekilde etkiledi. Eğitimin kalitesinde herhangi bir iyileşme olduğunu zannetmiyorum. Bütün yetkilerin tek elde toplanması daha önce mevcut olan çoklu yapının sağladığı denetimi ortadan kaldırdı. Bugün basına ve televizyona kadar yansıyan yolsuzluk ve usulsüzlük iddiaları yönetimin kişiselleştirilmesinin bir sonucudur.

Soru: Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne neden geçtiniz?

Fakültenin kurucularından Tarık Hoca, Aydın Aybay ve Murat Sarıca teklif etti, ben de kabul ettim. Maliye Enstitüsü'nün genç arkadaşlardan oluşan zengin bir kadrosu vardı. Yeni Fakültede daha yararlı olacağımı düşündüm.

Soru: Herşeye rağmen üniversiteyi çalışma ortamı olarak çekici buluyormusunuz? Bugünkü deneyiminizle genç olsaydınız üniversitede çalışmak istermiydiniz?

Korkarım akademik kariyer bizim aile bireyleri için kaçınılmaz bir olgu. Hiç birimiz öğretim üyesi olmayı düşünmedik ama hepimiz üniversitede çalışıyoruz. Bazen acaba bu kalıtımsal bir nitelik mi diye düşünüyorum. Şaka bir yana büyük bir olasılıkla seçerdim. Ben araştırmaktan ve öğrenmekten çok zevk alan bir insanım. Öğrendiklerimi tartışmaktan ve öğrenmek isteyenlere aktarmaktan da hoşlanıyorum. Üniversite hocalığı farklı bir yaşam biçimi ve ben bunu seviyorum.

Soru: Başarılı olmak için ne yapmak lazım?

Bence iktisat çok zor bir bilim dalı. İktisadi olaylar girift bir nedensellik ilişkileri yumağı içinde oluşur. Bir olayı bu çerçeveden soyutlayarak incelemek çok yanlış amaçlara varılmasına sebep olabilir. Bunun için, belli bazı alanlar dışında iktisadın her hangi bir konusunda uzmanlaşmak, iktisat teorisinin genel çerçevesinin çok iyi bilinmesini gerektirir. İktisadi olayları belirleyen nedensellik ilişkileri zaman ve mekana göre sürekli değiştiğinden, bu gün doğru olan yarın yanlış olabilir. Bunun için bilgiyi tazelemek için, yeni yayınları sürekli izlemek zorunludur. Yeni gelişmeler dışarıda yayınlandığından ve Türkiye çeviri yayınlar açısından çok fakir olduğundan en az bir yabancı dil, özellikle İngilizce bilmek gerekir. Üniversite kitaplıklarının sunduğu olanaklar çok sınırlı olduğundan yeni yayınları çoğu zaman kendi imkanlarınızla temin etmek zorunda kalırsınız. Bir üniversite hocasının sınırlı maddi olanakları, değil yabancı yayınları, Türkçe olanları dahi satın almaya çoğu zaman imkân vermez. İhtiyaç duyduğumuz kitap ya da makaleyi ele geçirmek için büyük çaba sarfeder ve zaman harcarsınız, bazen buna rağmen elde edemezsiniz. Diğer bir kural, tek kaynakla yetinmemek, öğrendiklerinizi başka kaynaklarla, daha önemlisi bilgi birikiminizin ve mantığının süzgecinden geçirerek denetlemektir. Kısacası öğrencilik hep devam eder ve bazen çok sıkıcı ve yorucu olabilir. Ders yükünüz ağırorsa, bu uykudan ve dinlenceden fedakarlık etmenizi gerektirir.

İyi bir iktisatçı ve başarılı bir öğretim üyesi olmak için iktisadi olaylar bilimsel bir çerçeve içinde irdelemeyi ilginç bulmak ve öğretmeyi sevmek gerekir. Eğer bu bilim dalı ve meslek benimsemeden, sevmeyen seçilirse gerektirdiği özveriye değmediği gibi, başarılı olmak da güçtür.